

Date: 9th October-2025

AXBOROT-KUTUBXONA FONDINI BOYITIB BORISH MEXANIZMI.

G'oyibova Sayyora

Namangan davlat universiteti

Sport va san'at fakulteti San'atshunoslik kafedrası

Sayyoragoyibova3@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada axborot-kutubxona fondini boyitish jarayonining mazmun-mohiyati, asosiy yo'nalishlari va mexanizmlari yoritilgan. Shuningdek, zamonaviy texnologiyalar asosida kutubxona fondlarini shakllantirish, ularni to'ldirishda foydalanuvchilar ehtiyojlarini o'rganish va axborot resurslarini tizimli ravishda rivojlantirish masalalari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: Axborot resursi, kutubxona fondi, raqamli axborot, boyitish mexanizmi, elektron kutubxona, axborot tizimi.

Kirish

Bugungi kunda raqamli texnologiyalar jadal rivojlanib borayotgan bir sharoitda axborot-kutubxona faoliyati yangi bosqichga ko'tarilmoqda. Kutubxona fondlarini boyitish — bu nafaqat yangi adabiyotlarni sotib olish jarayoni, balki axborot resurslarini samarali boshqarish, foydalanuvchi talablariga mos ravishda axborot manbalarini tanlab olish va ularni tizimli shaklda saqlashni ham o'z ichiga oladi.

Asosiy qism

Kutubxona fondini boyitish tushunchasi: Kutubxona fondini boyitish — bu axborot resurslarini muntazam ravishda to'ldirish, yangilash va ularning dolzarbligini saqlab turish jarayonidir. Boyitish jarayoni kutubxonaning maqsadi, ixtisosligi, foydalanuvchilar guruhi va mavjud moddiy imkoniyatlariga asoslanadi.

Kutubxona fondini boyitish manbalari quyidagilardan iborat:

- nashriyotlardan to'g'ridan-to'g'ri sotib olish;
- muassasalararo almashinuv;
- xayriya asosida qabul qilish;
- elektron va raqamli axborot bazalaridan foydalanish;
- ochiq manbalardagi (Open Access) elektron resurslarni qo'shish.

Boyitish mexanizmlarining zamonaviy yondashuvlari: Hozirgi kunda kutubxona fondini boyitishda quyidagi mexanizmlar muhim ahamiyat kasb etadi:

Raqamlashtirish jarayoni: mavjud bosma manbalarni elektron shaklga o'tkazish orqali ularning saqlanishi va foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish.

Elektron kutubxona tizimlari bilan integratsiya: milliy va xalqaro axborot bazalariga ulanib, resurs almashinuvini yo'lga qo'yish.

Foydalanuvchi so'rovlariga asoslangan tanlov: talabgorlarning axborot ehtiyojlarini tahlil qilish orqali dolzarb adabiyotlarni xarid qilish.

Avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlari: kutubxona fondi harakatini monitoring qilish, statistik tahlillar asosida rejalashtirish.

Date: 9th October-2025

Raqamli resurslarni shakllantirish. Elektron kitoblar, raqamli arxivlar, ilmiy maqolalar bazalari, multimedia materiallar va onlayn ta'lim resurslari kutubxona fondining yangi tarkibiy qismini tashkil etadi. Bu yo'nalishda O'zbekiston Respublikasi Milliy kutubxonasi va oliy ta'lim muassasalari kutubxonalari faoliyatida sezilarli yutuqlar kuzatilmoqda.

Axborot-kutubxona tushunchasi :Axborot-kutubxona — bu jamiyatning axborotga bo'lgan ehtiyojini qondirishga xizmat qiluvchi, turli xil manbalar, hujjatlar va ma'lumotlarni to'plash, saqlash, tizimlashtirish va foydalanuvchilarga yetkazib berish faoliyatini amalga oshiruvchi ijtimoiy muassasadir.

Axborot-kutubxona tizimi — bu "kutubxonalar", "axborot markazlari", "arxivlar", "ma'lumot bazalari" va "raqamli kutubxonalar" majmuasidan iborat bo'lib, ularning asosiy maqsadi foydalanuvchilarga zarur axborotni tez, aniq va ishonchli shaklda yetkazishdir.

Axborot-kutubxona faoliyatining asosiy yo'nalishlari:

1. "Axborotni yig'ish va jamlash" – turli manbalardan (kitoblar, maqolalar, elektron resurslar va boshqalar) ma'lumotlarni to'plash.

2. "Tizimlashtirish va kataloglashtirish" – ma'lumotlarni mavzular, mualliflar, shakl va turlar bo'yicha tartibga solish.

3. "Saqlash va himoya qilish" – axborot manbalarini uzoq muddatli saqlanishini ta'minlash.

4. "Axborotni tarqatish" – foydalanuvchilarga kerakli ma'lumotni berish (elektron yoki bosma shaklda).

5. "Raqamlashtirish" – kutubxona fondlarini elektron shaklga o'tkazish va onlayn foydalanish imkonini yaratish.

Axborot-kutubxonaning jamiyatdagi o'rni:

Axborot-kutubxona tizimi "ilm-fan, ta'lim, madaniyat" va "innovatsion rivojlanish" uchun zarur axborot infratuzilmasini ta'minlaydi. U insonlarning bilim olish, o'z ustida ishlash va axborot almashish jarayonida muhim vosita sifatida xizmat qiladi.

Axborot-kutubxona — bu faqat kitob saqlanadigan joy emas, balki "zamonaviy axborot texnologiyalariga asoslangan bilim markazi", ya'ni "axborot jamiyati uchun zarur intellektual resurs manbai"dir.

"Axborot fondi" — bu axborot-kutubxona muassasalarida to'plangan, tizimlashtirilgan va foydalanuvchilarning bilim hamda axborotga bo'lgan ehtiyojlarini qondirish uchun xizmat qiluvchi "axborot manbalari majmui"dir.

Axborot fondi — bu "kutubxona, axborot markazi, arxiv yoki ilmiy muassasa" tomonidan jamlangan har xil turdagi hujjatlar, ma'lumotlar va resurslar to'plamidir. U foydalanuvchilarga kerakli ma'lumotni izlab topish, o'rganish va amalda qo'llash imkonini beradi.

Axborot fondining tarkibi:

Axborot fondi quyidagi turlardagi resurslardan iborat bo'lishi mumkin:

1. "Bosma manbalar" – kitoblar, jurnallar, gazetalar, dissertatsiyalar, ma'ruza matnlari va boshqalar.

Date: 9th October-2025

2. "Elektron manbalar" – elektron kitoblar, ma'lumotlar bazalari, onlayn maqolalar, raqamli arxivlar.

3. "Audiovizual manbalar" – videomateriallar, audio yozuvlar, multimedia fayllar.

4. "Me'yoriy-huquqiy hujjatlar" – qonunlar, qarorlar, farmonlar, standartlar.

5. "Statistik va ilmiy ma'lumotlar" – tadqiqot natijalari, hisobotlar, ma'lumotnomalar.

Axborot fondining asosiy vazifalari:

- Axborot resurslarini "to'plash va saqlash";
- Ma'lumotlarni "tizimlashtirish va kataloglashtirish";
- Foydalanuvchilarga "tezkor va ishonchli axborot yetkazib berish";
- Fondni "doimiy yangilab borish" – yangi adabiyotlar, elektron resurslar bilan

boyitish.

Axborot fondining ahamiyati:

Axborot fondi — bu "kutubxona faoliyatining yuragi", u orqali foydalanuvchilar ilmiy, o'quv, madaniy va amaliy faoliyatida zarur axborotga ega bo'ladilar. Fondning boyligi va sifati kutubxona yoki axborot markazining samaradorligini belgilaydi.

Axborot fondi — bu "jamiyatning bilim resurslarini birlashtiruvchi tizim", u orqali insonlar o'z intellektual salohiyatini oshirish, ilmiy izlanishlar olib borish va ta'lim jarayonini boyitish imkoniga ega bo'ladi.

Xulosa:

Axborot-kutubxona fondini boyitish — bu uzluksiz va tizimli jarayon bo'lib, u axborot infratuzilmasining muhim qismi hisoblanadi. Fondni to'ldirishda zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, foydalanuvchilar ehtiyojlarini hisobga olish va milliy axborot resurslarini integratsiyalash kutubxona faoliyatining samaradorligini oshiradi. Natijada, axborot-kutubxona tizimi ilmiy, ta'limiy va madaniy taraqqiyotning ajralmas qismiga aylanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. Mirziyoyevning ma'naviy-ma'rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirish, bu borada davlat va jamoat tashkilotlarining hamkorligini kuchaytirish masalalari bo'yicha videosektorda so'zlagan nutqidan. 19.01.2021
2. B.Isoqov. Ma'naviyat - taraqqiyot mezonlari. Namangan 2018. Namangan.
3. S.H.Nosirxo'jayev, M.F.Lafasov —Ma'naviyat asoslaril.
4. O'zbekiston Respublikasi Ta'lim to'g'risidagi qonun 2020.23.09
5. Kadrlar tayyorlash Milliy davlat Dasturi
6. Internet sayitlar

